

Zoekwijzer ondersteunde communicatie voor mensen met afasie

AAC resource for individuals with aphasia: CAYA, Revised December 2017 – Tessa Lowis, Michelle Bunney, Tiffany Visser, Tara Commandeur, Monica Francella

Inleiding

Het gebruik van ondersteunde communicatiehulpmiddelen kan mensen met afasie in staat stellen om deel te nemen aan het dagelijks leven (Dietz e.a., 2020). In de praktijk blijkt het voor veel mensen met afasie echter moeilijk te zijn om effectief gebruik te maken van een communicatiehulpmiddel (Jacobs e.a., 2004). De mate van succes wordt bepaald door interne en externe factoren zoals de communicatieve situatie, het type boodschap, de communicatiepartner en hun eigen mogelijkheden tot het toepassen van strategieën (Lasker, 2005). Het succesvol gebruik van een communicatiehulpmiddel vereist naast communicatieve vaardigheden, ook veel van het executief functioneren, zoals een voldoende functionerend werkgeheugen en volgehouden aandacht en concentratie (Verschaeve & Wielaert, 1994; Nicolas en Connor, 2017). Mensen met een ernstige afasie blijven in meer of mindere mate afhankelijk van hun gesprekspartner bij het overbrengen van informatie. Het is belangrijk dat per persoon met afasie bekeken wordt welke praktische ondersteuning, in de vorm van communicatiestrategieën en -hulpmiddelen, voor hen nodig is om zo goed mogelijk te kunnen functioneren in het dagelijks leven.

Om te onderzoeken welk type communicatiehulpmiddel het meest bruikbaar is voor de persoon met afasie, is het essentieel om de communicatieve en cognitieve vaardigheden van de persoon in kaart te brengen. Zeker bij mensen met een ernstige afasie, kan onderzoek frustrerend en demotiverend zijn. Het is daarom van groot belang om te achterhalen welke competenties behouden zijn gebleven en hoe die maximaal ingezet kunnen worden, zonder de cliënt te frustreren (Paemeleire & Moerkerke, 2019).

Een bruikbare manier om te bepalen welk type communicatiehulpmiddel het beste past bij de persoon met afasie, is de herziene versie van het AAC Aphasia Category Framework van Garrett en Lasker uit 2005 (Lowis, Bunney, Visser, Commandeur & Francella, 2017). Hierin wordt uitgegaan van twee communicatie typen, te weten:

1. Mensen met afasie die, onafhankelijk van hun gesprekspartner, gebruik kunnen maken van verschillende communicatiestrategieën.
2. Mensen met afasie die voor het adequaat communiceren afhankelijk zijn van hun gesprekspartner.

De volgende vijf vragen kunnen helpen bij het bepalen in welke groep de persoon met afasie (verder cliënt genoemd) valt:

1. Gebruikt de cliënt communicatiestrategieën zonder hulp (zoals gebaren, schrijven, tekenen)? En zo ja, hoeveel en hoe vaak zijn cues nodig?
2. Worden er partner-afhankelijke strategieën gebruikt (zoals het opschrijven van kernwoorden of het bieden van keuze-antwoorden door de partner)?
3. Kan de cliënt extern opgeslagen informatie gebruiken (zoals niet-gesproken boodschappen die op een communicatiebord staan)?
4. Kan de cliënt toegang krijgen tot opgeslagen boodschappen op een elektronisch communicatiehulpmiddel?
5. Kan de cliënt boodschappen formuleren of samenstellen om te communiceren?

Voor het beantwoorden van bovenstaande vragen kan gebruik gemaakt worden van rollenspellen om de cliënt en zijn/haar communicatiepartner te observeren.

In de originele versie van het document worden 6 communicatieniveaus beschreven (3 afhankelijk en 3 onafhankelijk van gesprekspartner). Per niveau komen de volgende zes aspecten aan bod: vaardigheden, beperkingen, voor ondersteunde communicatie noodzakelijke vaardigheden, onderzoeks- en therapie-ideeën en mogelijke hulpmiddelen.

Met toestemming van de makers van CAYA is gestart met het maken van een Nederlandstalige bewerking van het document. In onderstaand document zijn de drie profielen uitgewerkt van cliënten die in de communicatie in meer of mindere mate afhankelijk zijn van hulp van de gesprekspartner. Voor het bepalen in welke categorie de cliënt zich bevindt, kan gebruik worden gemaakt van het overzichtsschema op de 4^e pagina. Deze categorieën zijn niet afgebakend, maar moeten meer als leidraad worden gezien.

Afhankelijk van de situatie kan de persoon met afasie meer of juist minder zelfstandig zijn in het overbrengen van de boodschap. Het is aan te raden om te kiezen voor een geleidelijke opbouw in moeilijkheidsgraad, om de kans op positieve ervaringen met ondersteund communiceren te vergroten. Naast het onderzoeken en uitproberen van geschikte communicatieondersteuning, is het essentieel om de naasten van de persoon met afasie bij dit proces te betrekken. Zo kunnen zij leren hoe zij kunnen bijdragen aan het creëren van een steunende communicatieve omgeving. Dit zal een groeiproces zijn, waarin er ook tijd is voor het (leren) accepteren van de noodzaak tot ondersteund communiceren, voor zowel de persoon met afasie als zijn/haar naasten.

Amsterdam, december 2020

Antoinette Keulen (Amsterdam UMC, locatie VUmc)
Suzanne Lanser- El Kharbotly (Reade)
Ellen van der Meulen (Cordaan, locatie Hof van Sloten)
Kirsten Schröder (Reade)

Met dank aan Frank Paemeleire, Laura Fierens en Lieselot Moerkerke voor hun feedback op het concept document.

Literatuur

- Dietz, A., Wallace, S.E., & Weissling, K. (2020). Revisiting the Role of Augmentative and Alternative Communication in Aphasia Rehabilitation. *American Journal of Speech-Language Pathology*, 29(2), 909-913. https://doi.org/10.1044/2019_AJSLP-19-00041
- Garrett, K., & Lasker, J. (2005). Adults with severe aphasia. In Beukelman, D.R., & Mirenda, P. (Eds.), *Augmentative and Alternative Communication: Supporting Children and Adults with Complex Communication Needs*, (3rd edition). Brookes Publishing Co.
- Jacobs, B., Drew, R., Ogletree, B.T., & Pierce, K. (2004). Augmentative and Alternative Communication (AAC) for adults with severe aphasia: where we stand and how we can go further. *Disability and rehabilitation*, 26(21/22), 1231–1240. <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09638280412331280244>
- Lasker, J. (2005). Language and Organization for Adults With Acquired Disorders: Clinical Framework for Aphasia Assessment. *Perspectives on Augmentative and Alternative Communication*, 14(3), 10-15. <https://doi.org/10.1044/aac14.3.10>
- Lowis, T., Bunney, M., Visser, T., Commandeur, T., & Francella, M. (2017). AAC resource for individuals with aphasia: CAYA, revised. <https://cayabc.net/wp-content/uploads/2020/05/CAYA-AAC-Resource-for-individuals-with-Aphasia-Dec-2017.pdf>
- Nicholas, M., & Connor, L.T. (2017). People with aphasia using AAC: are executive functions important? *Aphasiology*, 31(7), 819-836. <https://doi.org/10.1080/02687038.2016.1258539>
- Paemeleire, F., & Moerkerke, L. (2019). Dynamisch assessment bij personen met ernstige afasie. *Logopedie*, 32(4), 5-17. https://www.neurocom.be/uploads/2019_dynamisch_assessment_ernstige_afasie_Paemeleire_Moerkerke.pdf
- Paemeleire, F., & Moerkerke, L. (2020). *LOBAMIX deel 1: dynamisch assessment van personen met ernstige afasie*. Gijzegem: Sig. www.mixreeks.be
- Verschaeve, M.A.H., & Wielaert, S.M. (1994). Ondersteunde communicatie bij afasie. *Logopedie en Foniatrie*, 5, 151-153.

Kies hieronder de passende categorie en de bijbehorende pagina:

Niveau 1 → pg. 5 Ernstige niet-vloeiende afasie met zeer slecht begrip		Niveau 2 → pg. 7 Ernstige niet-vloeiende afasie met slecht begrip. Contextueel begrip is redelijk.		Niveau 3 → pg. 10 Ernstige niet-vloeiende afasie met redelijk begrip. Enige mondelinge uitingen zijn mogelijk.	
Vaardigheden	Beperkingen	Vaardigheden	Beperkingen	Vaardigheden	Beperkingen
<ul style="list-style-type: none"> ☐ Heeft aandacht voor concrete voorwerpen (bijv. kleding, persoonlijke foto's of andere persoonlijke voorwerpen) ☐ Kan (non) verbaal aangeven of hij/zij iets wel of niet wil ☐ Reageert op een begroeting door bijv. opkijken of aankijken ☐ Pakt voorwerpen aan en geeft ze terug in functionele situaties 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Slecht begrip zonder visuele of persoonlijke context ☐ Niet adequaat in ja/nee ☐ Redelijk adequaat in het uitvoeren van dagelijkse handelingen, maar raakt in de war bij veranderingen van deze routines of in nieuwe situaties ☐ Geen functionele verbale of non-verbale communicatie 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Doet pogingen om te communiceren middels verschillende modaliteiten. (verbaal en non-verbaal) ☐ Kan duidelijk antwoord geven of een keuze maken door te wijzen naar voorwerpen, foto's of groot geschreven woorden ☐ Kan deelnemen aan een vraag en antwoord gesprek met behulp van strategieën ingezet door gesprekspartner (ja/nee-kaartje, kiezen uit geschreven woorden) ☐ Kiest of bevestigt de onderwerpen van gesprek ☐ Is zich duidelijk bewust van dagelijkse routines (bijv. probeert zijn schoenen aan te doen voor de therapie) ☐ Aanvullende input en ondersteuning van de gesprekspartner vergroot het begrip 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Gesproken taal en gebaren zijn weinig begrijpelijk ☐ Geeft zelf weinig informatie ☐ Neemt zelden het initiatief zelfs om aan te wijzen of een poging te doen tot spreken ☐ Slecht (auditief) begrip buiten de context (bijv. vragen die geen betrekking hebben op het moment of de persoon zelf) 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Kan gebruik maken van een tablet met daarop afbeeldingen of een blad met plaatjes ☐ Kan middels cues wisselen tussen verschillende modaliteiten ☐ Kan het begin van een uiting initiëren maar niet afmaken ☐ Kan iets vragen d.m.v. aanwijzen of stemgebruik ☐ Kan groeten of gebruikt automatische taal voor een sociaal gesprek 	<ul style="list-style-type: none"> ☐ Moet er voortdurend op gewezen worden om standaard uitingen te gebruiken ☐ Moet er voortdurend op gewezen worden om ondersteunende manieren van communicatie in te zetten ☐ Kan problemen in communicatie niet zelfstandig oplossen ☐ Initieert geen vragen maar doet soms wel verzoeken voor fysieke behoeften of doet een spontane uiting zonder cue ☐ Indien er wordt gesproken is het voornamelijk automatische taal

Partner-afhankelijke communicatie						
Communicatietype	Vaardigheden	Beperkingen	Voor AAC noodzakelijke doelvaardigheden	Onderzoeks- en beoordelingsideeën	Therapie-ideeën	Mogelijke hulpmiddelen
Niveau 1 Ernstige niet-vloeiende afasie met zeer slecht begrip	☐ Heeft aandacht voor concrete voorwerpen (bijv. kleding, persoonlijke foto's of andere persoonlijke voorwerpen) ☐ Kan (non) verbaal aangeven of hij/zij iets wel of niet wil ☐ Reageert op een begroeting door bijv. opkijken of aankijken ☐ Pakt voorwerpen aan en geeft ze terug in functionele situaties	☐ Slecht begrip zonder visuele of persoonlijke context ☐ Niet adequaat in ja/nee ☐ Redelijk adequaat in het uitvoeren van dagelijkse handelingen, maar raakt in de war bij veranderingen van deze routines of in nieuwe situaties ☐ Geen functionele verbale of non-verbale communicatie	EXPRESSIEF (Multimodaal) ☐ Kan gebaren maken ☐ Kan tekenen ☐ Kan wijzen naar een voorwerp/afbeelding/pictogram om: <ul style="list-style-type: none"> • iets te kiezen • aan te geven waar hij/zij hulp bij nodig heeft • een vraag te beantwoorden • het gespreksonderwerp (mede) te bepalen 	<ul style="list-style-type: none"> • Gebaren maken bij (foto's van) gebruiksvoorwerpen • Tekenen van bijv. dagelijkse voorwerpen, gezichten • Matchen van een gesproken woord aan een object/afbeelding/pictogram • Een object/afbeelding/pictogram selecteren als antwoord op een vraag • Een object/afbeelding/pictogram selecteren als aanvulling op een (gesproken/geschreven) aanvulzin 	<p>Doelstelling is het optimaliseren van participatie</p> <ul style="list-style-type: none"> • Betrouwbaar ja/nee respons (alle mogelijke manieren): Colourcards, ja/nee-kaartje. • Het kiezen van een plaatje/voorwerp bij een mondeling en/of schriftelijk aangeboden woord: Colourcards, Komproweb, DigiTaal, voorwerpen, STAPP-app • Het kiezen van plaatjes die te maken hebben met activiteiten die iemand wil/moet doen: (persoonlijk) Taalzakboek, matchen van gelijke afbeeldingen, maaltijdkaart, persoonlijke communicatiebladen, Touch-to-Tell • Spelletjes om beurtgedrag te oefenen • Communicatiegroep: Woorden te kort • Partner/familie en anderen die dagelijks met revalidant omgaan trainen in communicatietechnieken die passend zijn voor de cliënt: PACT • Gebaren maken a.d.h.v. visuele voorbeelden: K2 Publisher Gebarenfoto's, Woorden te kort 	<p><u>Low-tech – communicatie ondersteund door derden</u></p> <p>Aanvullen door gesprekspartner (met training) middels;</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Gebaren ✓ Geschreven steekwoorden ✓ Tekeningen <p>Hulpmiddelen voor specifieke contexten:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Op maat gemaakte communicatiebladen om: <ul style="list-style-type: none"> • Activiteiten te kiezen • Richting te geven aan persoonlijke verzorging en medicatie • Deel te nemen aan spellen • Etc. <p>Een persoonlijk communicatieboek / Taalzakboek met voor de cliënt relevante informatie, foto's of aandenken</p>
			RECEPTIEF (Multimodaal) ☐ Betrouwbaarheid van ja/nee <ul style="list-style-type: none"> • Duim omhoog/omlaag • Geschreven antwoord aanwijzen 	<ul style="list-style-type: none"> • Persoonlijk relevante vragen of context-gebonden gesloten vragen beantwoorden met ja/nee 		
			LEZEN/SCHRIJVEN ☐ Woordherkenning	<ul style="list-style-type: none"> • Matchen van woorden 		
			SYMBOOL	<ul style="list-style-type: none"> • Onderzoeken in hoeverre objecten, afbeeldingen, pictogrammen worden geassocieerd met een concept (betekenis) 		
			PRAGMATIEK ☐ Vaardigheden in sociale situaties <ul style="list-style-type: none"> • Groeten • Reageren • Aanvulzin met een eigen keuze kunnen aanvullen 	<ul style="list-style-type: none"> • Beurt nemen onderzoeken • Oogcontact 		

			OVERWEGINGEN T.A.V. LINGUISTISCH GEBRUIK	<ul style="list-style-type: none"> Observatie van hoe er wordt gereageerd op aangeboden stimuli en in hoeverre informatie wordt ingeslepen door herhaling 	<ul style="list-style-type: none"> Oefen met dagelijks terugkerende rituelen zoals begroeten en dag zeggen: MIT, SMTA, Klankbeelden, STAPP-app Oefen met het (na)schrijven van namen van voorwerpen en eigen namen: Komproweb, Afasienet.com en DigiTaal Globamix (onderzoekend behandelen) 	Eenvoudige communicatieve scripts/routines met gebruik van de mogelijkheden van de cliënt (bijv. persoonlijke foto's, gebaren of blik richten op iets) Whiteboard <u>Mid tot High-tech</u> Geen
			COGNITIEF ☐ Gebruik maken van aangeboden hulp door gesprekspartner <ul style="list-style-type: none"> Geschreven hulp, visuele cues: afbeeldingen, gebaren en objecten 	<ul style="list-style-type: none"> Observatie van hoe er wordt gereageerd op aangeboden hulp, bijv. aangeboden afbeeldingen die locaties en activiteiten weergeven voor dagplanning 		
				BESCHIKBARE TESTS <ul style="list-style-type: none"> ABC CAT-NL Globamix Peabody Picture Vocabulary III UCO SAT Aanvullende vragenlijsten 		

Partner-afhankelijke communicatie						
Communicatietype	Vaardigheden	Beperkingen	Voor AAC noodzakelijke doelvaardigheden	Onderzoeks- en beoordelingsideeën	Therapie-ideeën	Mogelijke hulpmiddelen
Niveau 2 Ernstige niet-vloeiende afasie met slecht begrip. Contextueel begrip is redelijk.	☐ Doet pogingen om te communiceren middels verschillende modaliteiten (verbaal en non-verbaal) ☐ Kan duidelijk een antwoord geven of een keuze maken door te wijzen naar voorwerpen, foto's of groot geschreven woorden ☐ Kan deelnemen aan een vraag-en-antwoord gesprek met behulp van strategieën ingezet door gesprekspartner (ja/nee-kaartje, kiezen uit geschreven woorden) ☐ Kiest of bevestigt de onderwerpen van gesprek	☐ Gesproken taal en gebaren zijn weinig begrijpelijk ☐ Geeft zelf weinig informatie ☐ Neemt zelden het initiatief, zelfs om aan te wijzen of een poging te doen tot spreken ☐ Slecht (auditief) begrip buiten de context (bijv. vragen die geen betrekking hebben op het moment of de persoon zelf)	EXPRESSIEF (Multimodaal) ☐ Kan een keuze maken door te wijzen als iets visueel wordt aangeboden ☐ Kan een keuze aangeven door te gebaren / te spreken als iets auditief wordt aangeboden ☐ Kan een woord aanwijzen bij meerdere aangeboden keuzes: om een keus aan te geven / de zorg aan te sturen / vragen te beantwoorden / gespreksonderwerp te bepalen	<ul style="list-style-type: none"> • Woord selecteren op basis van gesproken woord • Woord selecteren als antwoord op een vraag, bij keus uit 3-4 woorden • Woord selecteren als aanvulling op een (gesproken of geschreven) aanvulzin • Informele observatie 	<p>1. Trainen van de belangrijkste communicatiepartners: PACT</p> <ul style="list-style-type: none"> • Hoe de verschillende strategieën om de communicatie te ondersteunen te gebruiken • Reageren op alle vormen van communicatie en het juist proberen te interpreteren van alle communicatiepogingen • Gebruiken van geoefende ja/nee vragen • Communicatie ondersteunen middels meeschrijven <p>2. Trainen van de cliënt zelf:</p> <ul style="list-style-type: none"> • het aanwijzen/gebaren van het onderwerp/afbeelding waar hij/zij het over wil hebben: (persoonlijk) Taalzakboek, Communicatiebladen, Woorden te Kort, Aanwijzen in de ruimte, Touch-to-Tell, STAPP-app • beurtgedrag met behulp van geschreven woorden, tekeningen/plaatjes, lijst met keuzes: Colourcards, Woorden te Kort, duidelijk maken, Touch-to-Tell • oefenen van het taalbegrip van concrete woorden: ATP, Colourcards, Komproweb, DigiTaal, NAT Visueel, STAPP-app 	<p><u>Low-tech – communicatie ondersteuning door derden</u></p> <p>Aanvullen door gesprekspartner (met training) middels; ✓ Gebaren ✓ Geschreven steekwoorden ✓ Tekeningen</p> <p>Blocnotes voor gebruik in ondersteunde interactie ✓ Strategieën toepassen: kiezen uit geschreven opties of op een schaal een mening of voorkeur aangeven, eventueel met aanvullingen van de gesprekspartner ✓ Communicatieadvies voor het beste gebruik van het blocnote als communicatiehulpmiddel</p> <p>Persoonlijk communicatieboek / visuele weergave (low-tech/high-tech) als ondersteuning bij het vertellen van een persoonlijke gebeurtenis</p> <p>Een persoonlijk communicatieboek / Taalzakboek met voor de cliënt relevante informatie, foto's of aandenken</p>

	☐ Is zich duidelijk bewust van dagelijkse routines (bijv. probeert zijn schoenen aan te doen voor de therapie) ☐ Aanvullende input en ondersteuning van de gesprekspartner vergroot het begrip				<ul style="list-style-type: none"> • adequaat ja/nee op welke manier dan ook: ja/nee-kaart, ja/nee-blokjes, Colourcards, STAPP-app • hoe een keuze aan te geven als respons op een vraag: Totale Communicatie; aanwijzen, tekenen, schrijven, gebaren, kiezen uit opties, Touch-to-Tell, STAPP-app etc. • aangeven wanneer de boodschap begrepen is • initiatief nemen tot communicatie door bijv. te wijzen, geluid te maken of te tekenen • aan anderen laten zien hoe zij het beste kunnen communiceren door bijv. een kaart met persoonlijke communicatieadviezen te laten zien 	<p>Op maat gemaakte communicatiebladen om:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Activiteiten te kiezen ✓ Richting te geven aan persoonlijke verzorging en medicatie ✓ Deel te nemen aan spellen ✓ Brieven/kaartjes te schrijven ✓ Administratie te beheren ✓ Etc. <p>Whiteboard</p> <p><u>Mid tot High-tech</u></p> <p>Digitaal bord met enkelvoudige berichten, stap-voor-stap begroetingen of introducties:</p> <ul style="list-style-type: none"> ✓ Touch-to-Tell (TTT) app (iOS) ✓ Grid player app (iOS) ✓ Hé Hayo app (iOS) ✓ Speech Assistant AAC app (Android) ✓ Spraakassistent AAC (iOS) ✓ TouchSpeak (Android en iOS) ✓ Second Voice (iOS) ✓ Go Talk Now (iOS)
			RECEPTIEF (Multimodaal) ☐ Begrip van geschreven woorden, afbeeldingen of andere visuele symbolen binnen een gedeelde context	<ul style="list-style-type: none"> • Beoordelen: het beantwoorden van persoonlijke ja/nee vragen • Beoordelen: het beantwoorden van vragen door te kiezen uit geschreven woorden 		
			LEZEN/SCHRIJVEN ☐ Woordherkenning binnen de context ☐ Op woord- of fraseniveau lezen binnen de context ☐ Eerste letter van een woord identificeren	<ul style="list-style-type: none"> • Het matchen van afbeeldingen met geschreven woorden en het begrijpen van geschreven woorden/frasen binnen de context onderzoeken • Het spellen ten behoeve van de communicatie onderzoeken • De eerste letter van een kernwoord / woord / frase 	<p>3. Achterhalen wat de belangrijkste onderwerpen zijn waarover iemand zou willen communiceren, familie betrekken</p> <p>4. Achterhalen wie de belangrijkste communicatiepartners zijn en inschatten wat hun mogelijkheden zijn om te kunnen communiceren met de cliënt</p>	
			SYMBOOL ☐ Begrijpen dat een symbool een woord of concept kan representeren.	<ul style="list-style-type: none"> • Begrip van symbolen beoordelen – welk representatieniveau kan de cliënt gebruiken (objecten, foto's, pictogrammen, tekst) 	<p>5. Doelgerichte communicatie op het gebied van begroeten of iets over jezelf vertellen: script trainen, MIT, SMTA, Klankbeelden, STAPP-app</p> <ul style="list-style-type: none"> • Leer de cliënt dit te initiëren 	
			PRAGMATIEK ☐ Sociale competentie – gesprek initiëren ☐ Kan middels gebaar of uiting aangeven of iets wel/niet begrepen is	<ul style="list-style-type: none"> • Informele observatie • Informeel beoordelen tijdens gesprek; analyseren van rollenspel en de misverstanden die er in voorkomen. 		

			OVERWEGINGEN T.A.V. LINGUISTISCH GEBRUIK <ul style="list-style-type: none"> □ Kan woorden vinden in een communicatieboek al dan niet met hulp bij navigeren 	<ul style="list-style-type: none"> • Beoordelen van het categoriseren van woorden 	6. Leren associëren van voorwerp met activiteit: K2 Publisher Gebarenfoto's, STAPP-app 7. Leren categoriseren: NAT lexicaal semantische stoornissen, DigiTaal, Komproweb, Colourcards, STAPP-app 8. Globamix (onderzoekend behandelen)	
			COGNITIEF <ul style="list-style-type: none"> □ Bewust zijn van dagelijkse routines en roosters □ Kan navigeren tussen pagina's in een systeem 	<ul style="list-style-type: none"> • Informele observatie (bijv. familiegesprek) 		
				BESCHIKBARE TESTS <ul style="list-style-type: none"> • ABC • CAT-NL • Globamix • Peabody Picture Vocabulary III • Screeling • Tokentest • UCO • SAT • Aanvullende vragenlijsten 		

Partner-afhankelijke communicatie						
Communicatietype	Vaardigheden	Beperkingen	Voor AAC noodzakelijke doelvaardigheden	Beoordelingsideeën	Therapie-ideeën	Mogelijke hulpmiddelen
Niveau 3 Ernstige niet-vloeiende afasie met redelijk begrip. Enige mondelinge uitingen zijn mogelijk.	☐ Kan gebruik maken van een tablet met daarop afbeeldingen of een blad met plaatjes ☐ Kan middels cues wisselen tussen verschillende modaliteiten ☐ Kan het begin van een uiting initiëren maar niet afmaken. ☐ Kan iets vragen d.m.v. aanwijzen of stemgebruik ☐ Kan groeten of gebruikt automatische taal voor een sociaal gesprek	☐ Moet er voortdurend op gewezen worden om standaard uitingen te gebruiken ☐ Moet er voortdurend op gewezen worden om ondersteunende manieren van communicatie in te zetten. ☐ Kan problemen in communicatie niet zelfstandig oplossen ☐ Initieert geen vragen maar doet soms wel verzoeken voor fysieke behoeften of doet een spontane uiting zonder cue	EXPRESSIEF (Multimodaal) ☐ Kan vragen beantwoorden middels gebaren / symbolen / tekst ☐ Kan persoonlijk relevante informatie categoriseren Kan twee woorden koppelen (naamwoord + werkwoord of naamwoord + bijvoeglijk naamwoord) ☐ Kan op een hoger niveau antwoorden op ja/nee vragen (bijv. ik bedoel iets anders / je zit in de goede richting / je zit in de verkeerde richting) ☐ Kan wijzen naar de eerste letter of deze opschrijven bij wijze van cue	<ul style="list-style-type: none"> • Mogelijkheid om te categoriseren • Mogelijkheid om de woordklasse te bepalen (naamwoord, werkwoord, etc.) • Afbeeldingsomschrijftaken in variërende complexiteit (N+V, N + Adj, Prep +N, V+O, N+V+O), met hulp van verschillende hulpmiddelen/apparaten. Of begrensde afbeeldingsomschrijftaken • Mogelijkheid om letters te identificeren en hoogfrequente woordbeelden te herkennen • Colourcards “wat klopt er niet?”, ABC “wat klopt er niet?” 	<ul style="list-style-type: none"> • Communicatiegroep / discussiegroep over onderwerpen binnen de context van de PMA, met behulp van verschillende communicatiehulpmiddelen: AFIANT, Woorden te Kort, Afgebakende onderwerpen bespreken, Colourcards Social Situations, Colourcards What are they Thinking, Wie ben ik? • Partner training gericht op voordoen en cues: PACT • Beurtnemen in een gesprek: script training • Constraint Induced Language Therapy (CILT) • Oefenen van zinnen met behulp van communicatieboek: Taalzakboek, Touch-to-Tell, STAPP-app • Jezelf voorstellen m.b.v. communicatiehulpmiddel: Touch-to-Tell, STAPP-app • Oefenen van antwoorden op voorstelbare vragen bijv. ‘wat is uw naam’, ‘waar komt u vandaan’: script training, MIT, SMTA, Klankbeelden, STAPP-app • Vertellen van eenvoudig verhaal: script training 	<u>Low-tech – communicatie ondersteund door derden</u> Pocket communicatieboek, per categorie ingedeeld, maar met minder woorden dan een volledig boek Afasiekaartje Communicatieboek met of zonder basisvocabulaire; per categorie georganiseerd, bijvoorbeeld EIZT – Aanwijfsboek (communicatiekeuzehulp.nl/hulpmiddelen/aanwijsboek). Communicatiebord met enkele symbolen om een volledig bericht te uiten Fysieke communicatiestarters (objecten, foto's) Whiteboard

		☐ Indien er wordt gesproken is het voornamelijk automatische taal			<ul style="list-style-type: none"> oefenen van het taalbegrip van woorden en zinnen: ATP, Colourcards, Komproweb, DigiTaal, NAT, Touch-to-Tell, STAPP-app Globamix (onderzoekend behandelen) 	<u>Mid tot High-tech</u> Digitale borden met statisch display: <ul style="list-style-type: none"> ✓ Touch-to-Tell (TTT) app (iOS) ✓ Grid player app (iOS) ✓ Hé Hayo app (iOS) ✓ Speech Assistant AAC app (Android) ✓ Spraakassistent AAC (iOS) ✓ TouchSpeak (Android en iOS) ✓ Second Voice (iOS) ✓ Go Talk Now (iOS)
			RECEPTIEF (Multimodaal) <ul style="list-style-type: none"> ☐ Eenvoudige mondeling of schriftelijk aangeboden informatie begrijpen 	<ul style="list-style-type: none"> Auditief begrip van zinnen met en zonder visuele cue Mogelijkheid om aanwijzingen van 1-3 stappen op te volgen Mogelijkheid tot tijdsbepaling en functioneel gebruik: <ul style="list-style-type: none"> ○ Dag van de week/ tijd van de dag/ seizoen ○ Gisteren/ vandaag/ morgen Kan keuzes aangeven ten aanzien van financiën: <ul style="list-style-type: none"> ○ Woorden herkennen/ symbolen/ foto van een specifieke bank/ bankpas/ geld 		
			LEZEN/SCHRIJVEN <ul style="list-style-type: none"> ☐ Persoonlijk relevante tekst herkennen ☐ Kan een enkel woord opschrijven om: <ul style="list-style-type: none"> • Te instrueren in de zorg • Een vraag te beantwoorden • Het gespreksonderwerp (mede) te bepalen 	<ul style="list-style-type: none"> Leesbegrip – afbeelding/woord matchen, frase/afbeelding matchen, woordbeeld Mogelijkheid om de namen van objecten na te schrijven / op te schrijven / te typen (<i>specifieke objecten die op dagelijkse basis worden gebruikt en die kunnen worden gebruikt om de zorg aan te sturen</i>) 		

			SYMBOOL ☐ Herkennen van persoonlijk relevante symbolen / foto's	<ul style="list-style-type: none"> Een keuze maken uit 2, 4, 6+ afbeeldingen of symbolen. 		
			PRAGMATIEK ☐ Aandacht trekken van de gesprekspartner om een gesprek te initiëren ☐ Misverstanden signaleren ☐ Beurt nemen tijdens een gesprek ☐ Tussen modaliteiten switchen	<ul style="list-style-type: none"> Observatie 		
			OVERWEGINGEN T.A.V. LINGUISTISCH GEBRUIK ☐ Functionerend geheugen ☐ Noodzakelijk cue-niveau: (fonematisch, woordenlijstjes, tekenen, gebaren, symbolen) ☐ Kan navigeren door meerdere niveaus in een display	<ul style="list-style-type: none"> Observatie 		
			COGNITIEF	<ul style="list-style-type: none"> Beoordelen van aandacht/geheugen/logische redentatie/sociale communicatie 		
				BESCHIKBARE TESTS <ul style="list-style-type: none"> ABC ANTAT CAT-NL Globamix PALPA Peabody Picture Vocabulary III Scenariotest Screeling Token test UCO SAT Aanvullende vragenlijsten 		

Testonderdelen:

Code	Testonderdelen	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
	Afasie Bedside Check (ABC)			
ABC1	Auditief en leesinhoudelijk zinsbegrip	+	+	+
ABC2	Aanvullend materiaal ('wat klopt er niet?')			+
	ANTAT		+	+
	CAT-NL			
CAT1	Cognitieve screening	+	+	+
CAT2	7. Woordbegrip: auditief	+	+	+
CAT3	8. Woordbegrip: leesinhoudelijk	+	+	+
CAT4	9. Zinsbegrip: auditief		+	+
CAT5	10. Zinsbegrip: leesinhoudelijk		+	+
CAT6	24. Schrijven: kopiëren	+	+	+
CAT7	25. Schrijven: benoemen			+
	Globamix (Deel 1):			
GLO1	Natuurlijke communicatie	+	+	+
GLO2	Ja/nee-reacties	+	+	+
GLO3	Presemantische vaardigheden	+	+	+
GLO4	Niet-talige cognitie	+	+	+
GLO5	Communicatiehulpmiddelen	+	+	+
GLO6	Activiteiten en participatie	+	+	+
GLO7	Communicatiepartners	+	+	+
GLO8	Persoonlijke factoren	+	+	+
	PALPA			
PAL1	1. Auditieve discriminatie: minimale paren, non-woorden			+
PAL2	2. Auditieve discriminatie: minimale paren, woorden			+
PAL3	17. Lezen: gespiegelde reversie			+
PAL4	18. Lezen: matchen hoofdletter - kleine letter			+
PAL5	19. Lezen: matchen kleine letter - hoofdletter			+
PAL6	23. Lezen: visuele lexicale decisie: bestaand of non-woord			+
PAL7	24. Lezen: visuele lexicale decisie: voorstelbaarheid/frequentie			+
PAL8	45. Woordbegrip: matchen gesproken woord - afbeelding		+	+
PAL9	46. Woordbegrip: matchen geschreven woord - afbeelding		+	+
PAL10	50. Woordbegrip: matchen gesproken - geschreven woord		+	+
	Peabody Picture Vocabulary Test III	+	+	+
	Scenariotest		+	+

	ScreeLing		+	
SCR1	Semantiek		+	+
SCR2	Fonologie		+	+
SCR3	Syntaxis		+	+
VTT	(verkorte) Token Test		+	+
	Utrechts Communicatie Onderzoek (UCO)			
UCO1	UCO subtest A uiten – non-verbaal	+	+	+
UCO2	UCO subtest B uiten – verbaal (mondeling/schriftelijk)	+	+	+
UCO3	UCO subtest C uiten – non-verbaal	+	+	+
UCO4	UCO subtest D uiten – verbaal (mondeling/schriftelijk)		+	+
UCO5	UCO subtest E18 spontane/functionele communicatie	+	+	+
	Semantische Associatie Test (SAT)			
SAT1	Visueel	+	+	+
SAT2	Verbaal			+

Vragenlijsten:

Vragenlijsten zijn van meerwaarde om zo de therapie meer op maat te maken voor zowel de persoon met afasie als zijn omgeving.

Code	Testonderdelen	Niveau 1	Niveau 2	Niveau 3
	Globamix vragenlijsten (deel 1)			
GLO1	Onderdeel: Beoordeling van natuurlijke communicatie - Checklist inventarisatie communicatieve restmogelijkheden - Vragenlijst over de dagelijkse communicatie - Verkort Communicatieprofiel	+	+	+
GLO6	Onderdeel: Activiteiten en participatie - Vragenlijst tijdsbesteding van de persoon	+	+	+
GLO7	Onderdeel: communicatiepartners - Vragenlijst over de communicatie met de persoon met afasie - Vragenlijst over de noden van de omgeving van de persoon met afasie - Vragenlijst over de communicatiestrategieën van de communicatiepartners	+	+	+
GLO8	Onderdeel: persoonlijke factoren - Vragenlijst persoonlijke factoren	+	+	+
	Inpatient Functional Communication Interview (IFCI)			+